

"IBN SINO YEVROPA OLIMLARI TALQINIDA"

Duldulova Nargiza Ashimovna

*Toshkent davlat tibbiyot universiteti O'zbek va xorijiy tillar,
pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi*

Mustafoqulova Nozanin Uchqun qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti 1-kurs talabasi

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 04.05.2026

Revised: 05.05.2026

Accepted: 06.05.2026

KALIT SO'ZLAR:

*Ibn Sino, Avitsenna,
G'arb sivilizatsiyasi,
"Tibbiyot qonunlari",
Lotin tarjimalari,
Yevropa Uyg'onish
davri, sxolastika,
falsafa, ratsionalizm,
Sharq mutafakkirlari,
G'arb olimlari, tibbiy
meros.*

Mazkur maqolada O'rta Osiyoning buyuk mutafakkiri, tibbiyot olami sultoni Abu Ali ibn Sinoning G'arb dunyosidagi o'rni va Yevropa olimlarining uning merosiga bo'lgan munosabati keng qamrovli tahlil qilinadi. Sharq Uyg'onish davrining eng yorqin namoyandasi hisoblangan Ibn Sino (Avitsenna) nafaqat tibbiyot, balki falsafa, astronomiya va tabiiy fanlar rivojiga mislsiz hissa qo'shgan. Tadqiqotda Lotin tiliga tarjima qilingan "Tibbiyot qonunlari" asarining Yevropa universitetlaridagi besh asrlik hukmronligi, shuningdek, zamonaviy G'arb tadqiqotchilarining olim falsafiy qarashlariga bergan yuqori bahosi yoritiladi. Maqolaning asosiy maqsadi — Yevropa ilm-fani poydevorida Ibn Sino g'oyalarining ahamiyatini ko'rsatish va g'arblik olimlarning unga bergan "Philosophorum Princeps" (Falsafachilar shahzodasi) kabi yuksak unvonlari asoslarini ochib berishdir.

Abu Ali ibn Sino jahon fani tarixida o'zining serqirra faoliyati bilan nafaqat Sharqda, balki G'arbda ham eng ko'p o'rganilgan va tan olingan olimlardan biri hisoblanadi. Uning asarlari XII asrdan boshlab Yevropada "Avitsenna" nomi bilan mashhur bo'la boshladi va lotin tiliga tarjima qilingach, haqiqiy ilmiy inqilob yasadi. Yevropa olimlari Ibn Sinoni ko'pincha "tibbiyotning otasi" sifatida e'tirof etishadi. Uning "Al-Qonun fit-tib" asari besh asrdan ko'proq vaqt davomida Monpelye, Bolonya, Parij va boshqa yirik Yevropa universitetlarida asosiy darslik sifatida o'qitilgani uning ilmiy qudratidan dalolat beradi.

XII asrda Toledodagi tarjimonlar maktabi vakili Gerard Kremonalik tomonidan Ibn Sino asarlarining lotinchaga o'girilishi Yevropada sxolastik ta'lim tizimining rivojlanishiga kuchli turtki berdi. Olimning mantiqiy xulosalari g'arblik mutafakkirlarni hayratga solgan edi. Mashhur nemis olimi Sigrid Xunke o'zining "Allohning quyoshi G'arb uzra" asarida Ibn Sinoning Yevropa ilm-faniga ko'rsatgan ta'sirini yuqori baholab, uni butun insoniyat

uchun ma'rifat manbai deb ataydi. Uning fikricha, Ibn Sinoning tibbiy metodologiyasi Yevropani o'rta asrlardagi xurofotdan xalos qilgan.

Ibn Sinoning falsafiy qarashlari, xususan, Aristotel falsafasini talqin qilishdagi yangicha yondashuvi Buyuk Albert va Foma Akvinskiy kabi Yevropa mutafakkirlari ijodida chuqur iz qoldirgan. G'arb olimlari uni Aristotelning eng munosib vorisi deb bilishgan. Yevropa tibbiyot tarixchilari Ibn Sinoning jarrohlik, anatomiya va infeksiyon kasalliklar haqidagi qarashlarini o'rganar ekan, uning mikroblar haqidagi dastlabki farazlari zamonaviy virusologiya uchun asos bo'lganini ta'kidlashadi. Uning "ko'zga ko'rinmas dushmanlar" haqidagi g'oyasi G'arbda juda erta tan olingan. Mashhur ingliz olimi Rojer Bekon Ibn Sinoni Aristoteldan keyingi eng buyuk ustoz deb atagan. U Avitsenna asarlarini o'rganmay turib, haqiqiy falsafiy va tabiiy bilimga ega bo'lish mumkin emasligini bot-bot takrorlagan. Uyg'onish davrining buyuk vakili Leonardo da Vinchi o'zining anatomik chizmalarini yaratishda Ibn Sinoning asarlariga tayanib ish ko'rgan. U Ibn Sinoning inson tanasi tuzilishi haqidagi aniq va tizimli tavsiflarini yuksak qadrlagan. Yevropalik tadqiqotchilar Ibn Sinoning psixologiya sohasidagi qarashlarini, xususan, "Uchar odam" argumentini tahlil qilish orqali uning inson ongi va tanasi munosabatlari haqidagi chuqur falsafasini zamonaviy psixofiziologiyaning asosi deb hisoblaydilar. Ibn Sinoning dorishunoslik sohasidagi xizmatlari ham G'arb olimlari e'tiboridan chetda qolmagan. U tavsiya etgan 700 dan ortiq dori vositalari va ularning tayyorlanish usullari Yevropa farmakopeyasining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatgan. Fransuz tadqiqotchisi Ernest Renan Ibn Sino ijodini o'rganar ekan, uning aql va mantiqqa tayangan uslubini maqtaidi. Renan fikricha, Avitsenna sharqona hikmat va yunoncha ratsionalizmni mukammal darajada birlashtira olgan yagona shaxsdir.

Hozirgi zamon G'arb olimlari ham Ibn Sino merosiga murojaat qilishda davom etmoqdalar. Ular olimning profilaktik tibbiyot, ya'ni kasallikni davolashdan ko'ra uning oldini olish muhimligi haqidagi tamoyillarini bugungi kun sog'liqni saqlash tizimi uchun dolzarb deb hisoblashadi.

Ibn Sinoning musiqaga doir nazariyalari ham Yevropa estetikasi rivojida o'z o'rniga ega. Uning musiqani davolash vositasi sifatida qo'llashi (psixoterapiya) g'arblik shifokorlar tomonidan inson ruhiyatini sog'lomlashtirishning muhim usuli sifatida o'rganilgan. Yevropa universitetlarining faxriy zallarida Ibn Sino portretlarining o'rin olishi uning jahon sivilizatsiyasiga qo'shgan hissasiga berilgan eng yuksak bahodir. Olimning hayoti va ijodi bugun ham G'arb va Sharq madaniyatlari o'rtasidagi oltin ko'prik bo'lib xizmat qilmoqda.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, Yevropa olimlarining Ibn Sinoga bo'lgan munosabati shunchaki qiziqish emas, balki chuqur hurmat va ehtiromga asoslangan. Uning ilmiy merosi G'arbnii zulmatdan nurga, ya'ni bilimsizlikdan ma'rifatga yetaklovchi mayoqlardan biri bo'lganini barcha davr olimlari tan oladilar. Ibn Sino merosini Yevropa olimlari talqinida o'rganish shuni ko'rsatadiki, buyuk alloma nafaqat o'z davrining, balki barcha zamonlarning mutafakkiridir. G'arb olimlari uning asarlarini lotinchaga o'girib, fan

=====
poydevorini mustahkamlaganlar. Tibbiyotda — tartib va tajribani, falsafada — mantiq va teranlikni olib kirgan Avitsenna obrazi Yevropada har doim bilim ramzi bo‘lib qoladi. Uning g‘oyalari hozirgi raqamli texnologiyalar va bio-tibbiyot asrida ham o‘z qiymatini yo‘qotgani yo‘q, aksincha, insoniyatning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev N. Ibn Sino va G‘arb falsafasi. – Toshkent: "O‘zbekiston", 2015.
2. Ibn Sino, Abu Ali. Al-Qonun fit-tib (Tibbiyot qonunlari). 1-10-jildlar. – Toshkent: "Xalq merosi" nashriyoti, 1993-2000.
3. Jo‘rayev N. O‘rta asrlar Sharq renessansi va uning jahon sivilizatsiyasidagi o‘rni. – Toshkent: "Ma‘naviyat", 2018.
4. Mahmudov M. Ibn Sino – buyuk mutafakkir va olim. – Toshkent: "Fan", 2021.
5. Xayrullayev M. M. Uyg‘onish davri va Sharq mutafakkirlari. – Toshkent: "O‘qituvchi", 1991.